

PLONOWANIE I JAKOŚĆ ZIARNA ODMIAN JĘCZMIENIA JAREGO W ZALEŻNOŚCI OD DAWKI AZOTU

KAZIMIERZ NOWOROLNIK

Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach

knoworolnik@iung.pulawy.pl

Synopsis. W latach 2008–2010 przeprowadzono w hali wegetacyjnej IUNG-PIB w Puławach doświadczenie wazonowe z jęczmieniem jarym, posługując się wazonami Mitscherlicha. Badano reakcje odmian: Mercada, Rubinek, Signora i Toucan (seria 1, 2008–2009) oraz Kormoran, Rufus, Skald i Victoriana (seria 2, 2009–2010) na 3 poziomy nawożenia azotem (NH_4NO_3): 1, 2 i 3 g N·wazon⁻¹. Po zbiorze jęczmienia określono plon ziarna, elementy plonowania, zawartość białka w ziarnie (metodą Kjeldahla) i celność ziarna. Obliczono także plon białka. Wszystkie badane odmiany jęczmienia jarego dodatkowo reagowały plonem ziarna na zwiększanie dawki azotu z 1 do 2 g N·wazon⁻¹, a sześć z nich – Rubinek, Toucan, Mercada, Signora, Kormoran i Rufus wykazały dalszy istotny wzrost plonu przy dawce 3 g N·wazon⁻¹. Większe procentowo przyrosty plonu przy dawce 3 g N w porównaniu z dawką 1 g N·wazon⁻¹ wykazały odmiany: Rubinek, Toucan, Kormoran i Rufus. Wraz ze wzrostem dawki azotu zwiększała się istotnie zawartość białka ogólnego w ziarnie oraz wielkość plonu białka wszystkich badanych odmian. Największą przyrost plonu białka wyróżniły się pastewne odmiany: Mercada, Rubinek i Rufus. Wzrost plonu pod wpływem nawożenia N był efektem zwiększenia liczby kłosów w wazonie wskutek lepszego rozkrzewienia produkcyjnego roślin.

Słowa kluczowe – *key words*: jęczmień jary – *spring barley*, nawożenie azotem – *nitrogen fertilization*, plon ziarna – *grain yield*, zawartość białka – *protein content*, elementy plonowania – *yield components*

WSTĘP

Nawożenie azotem jest jednym z najważniejszych czynników agrotechnicznych determinujących poziom plonu ziarna i białka zbóż. Jest jedynym czynnikiem dodatnio wpływającym zarówno na plon ziarna, jak i na zawartość białka w ziarnie jęczmienia jarego [Noworolnik 2003]. Dodatni wpływ innych czynników siedliskowo-agrotechnicznych na plon ziarna wiąże się przeważnie z ujemnym wpływem na zawartość białka w ziarnie. Stwierdzono współdziałanie nawożenia azotem z właściwościami odmian jęczmienia [Baethgen i in. 1995, Fatyga i in. 1995, Noworolnik 2008, 2010, Noworolnik i Leszczyńska 2002, 2005, Weston i in. 1993]. Wiąże się to z różnicami w zakresie niektórych cech morfologiczno – fizjologicznych odmian (zdolność roślin do krzewienia się, wymagania świetlne, sprawność wykorzystania pobranego azotu, sztywność i elastyczność źdźbeł). Słabiej reagować na wzrastający poziom nawożenia azotem mogą odmiany silniej krzewiące się, o większych wymaganiach świetlnych i podatniejsze na wyleganie.

Duża liczba wprowadzonych w ostatnim okresie do praktyki nowych odmian jęczmienia jarego uzasadnia celowość systematycznego badania ich wymagań odnośnie dawki azotu. Obecnie w doborze znajduje się większa liczba odmian browarnych niż odmian pastewnych, przy znacznie mniejszym zużyciu ziarna na cele browarne niż na cele pastewne. Ponieważ po-

ziom plonowania nowych odmian browarnych nie jest niższy od odmian pastewnych, często w praktyce wysiewa się odmiany browarne z przeznaczeniem na cele pastewne. Dobra wartość browarna odmian jest powiązana z niską zawartością białka w ziarnie, odwrotnie jak w odniesieniu do wartości pastewnej. Zauważono, że niektóre odmiany browarne charakteryzowały się większym od innych odmian wzrostem plonu ziarna, przy mniejszym wzroście zawartości białka w ziarnie, pod wpływem zwiększania dawki azotu [Noworolnik 2008, 2010, Noworolnik i Leszczyńska 2002, 2005, Weston i in. 1993]. Takie odmiany powinny być cenne dla plantatorów jęczmienia browarnego, gdyż przez podwyższenie dotychczas zalecanej dla jęczmienia browarnego dawki azotu można by zwiększyć plon ziarna, a tym samym zysk z uprawy, nie pogarszając zbytnio jakości browarnej. Należy sprawdzić, czy w przypadku stosowania wysokich dawek azotu odmiany browarne mogą dorównywać plonami odmianom pastewnym, przy mniejszej zawartości białka w ich ziarnie.

Celem badań było określenie reakcji nowych odmian jęczmienia jarego w zakresie wielkości i struktury plonu ziarna oraz zawartości białka w ziarnie na wzrastający poziom nawożenia azotem. W hipotezie badawczej zakładano niejednakowy wpływ nawożenia azotem na plonowanie i zawartość białka w ziarnie odmian jęczmienia.

MATERIAŁ I METODY

W latach 2008–2010 przeprowadzono w hali wegetacyjnej IUNG-PIB w Puławach dwie serie doświadczeń wazonowych z jęczmieniem jarym, posługując się wazonami Mitscherlicha. Badano reakcje odmian: Mercada, Rubinek, Signora i Toucan (seria 1, 2008–2009) oraz Kormoran, Rufus, Skald i Victoriana (seria 2, 2009–2010) na 3 poziomy nawożenia azotem (NH_4NO_3): 1, 2 i 3 g N·wazon⁻¹. Z tych odmian, Signora, Toucan, Kormoran i Victoriana są typu browarnego. Dawki 1 i 2 g N·wazon⁻¹ dzielono na dwie części: 60% przed siewem + 40% przy końcu krzewienia, a dawkę 3 g N·wazon⁻¹ dzielono na trzy części: 60% przed siewem + 25% przy końcu krzewienia + 15% przed kłoszeniem. Nawożenie innymi składnikami mineralnymi stosowano w dawkach: 0,8 g P; 1,7 g K; 0,4 g Mg; 50 mg Fe; 5 mg B i 3 mg Cu na wazon. Siewu dokonano przy końcu marca. W fazie 2 liści pozostawiono (po przerywce) po 10 roślin w wazonie. Wilgotność gleby utrzymywano na poziomie 60% polowej pojemności wodnej. Doświadczenie założono metodą serii niezależnej, w 4 powtórzeniach.

Po zbiorze jęczmienia określono plon ziarna, elementy plonowania, zawartość białka w ziarnie (metodą Kjeldahla) i celność ziarna (sito Vogla 2,5 mm). Obliczono także plon białka. Wyniki opracowano statystycznie metodą analizy wariancji, oceniając różnice przy pomocy testu Tukeya ($p = 0,05$).

WYNIKI I DYSKUSJA

Stwierdzono istotny wpływ nawożenia azotem na plon ziarna odmian jęczmienia jarego i główne elementy jego struktury (tab. 1 i 2), przy współdziałaniu nawożenia N z odmianami (tylko w latach 2009–2010). Interakcja nawożenia azotem z latami badań była nieistotna. Wszystkie odmiany plonowały istotnie wyżej przy dawce 2 g N w porównaniu z dawką 1 g N·wazon⁻¹. Dalszy istotny wzrost plonu ziarna jęczmienia (średnio z odmian) stwierdzono na dawce 3 g N·wazon⁻¹ w latach 2008–2009. Większe procentowo przyrosty plonu na dawce 3 g N w porównaniu z dawką 1 g N·wazon⁻¹ wykazały odmiany: Rubinek, Toucan (2008–2009) oraz Kormoran i Rufus (2009–2010). Wzrost plonu ziarna w miarę podwyższania dawki N był efektem silniejszego rozkrzewienia produkcyjnego roślin generującego zwiększenie liczby kło-

Tabela 1. Wpływ nawożenia azotem na plonowanie odmian jęczmienia jarego (seria 1, 2008–2009)
 Table 1. Effect of nitrogen fertilization on yielding of spring barley cultivars (series 1, 2008–2009)

Odmiana <i>Cultivar</i>	Dawka N g-wazon ⁻¹ <i>N rate</i> <i>g-pot⁻¹</i>	Plon ziarna <i>Grain yield</i>		Liczba kłosów w wazonie <i>Ear number</i> <i>per pot</i>	Masa 1000 ziaren <i>1000 grain</i> <i>weight</i> (g)	Liczba ziaren w kłosie <i>Grain</i> <i>number per</i> <i>ear</i>
		g-wazon ⁻¹ <i>g-pot⁻¹</i>	%			
Mercada	1	51,3	100	46,7	49,2	22,2
	2	64,9	127	58,3	49,8	21,3
	3	74,7	146	69,0	50,1	19,9
	średnio – <i>mean</i>	63,6	–	58,0	49,7	21,1
Rubinek	1	50,1	100	46,9	50,3	21,5
	2	70,3	141	66,1	51,4	20,4
	3	76,3	153	74,8	49,2	20,2
	średnio – <i>mean</i>	65,5	–	62,6	50,3	20,7
Signora	1	47,2	100	46,8	51,9	19,3
	2	61,5	130	63,0	51,3	19,2
	3	65,3	138	70,8	50,5	18,1
	średnio – <i>mean</i>	58	–	60,2	51,2	18,9
Toucan	1	48,3	100	48,2	47,1	23,2
	2	63,6	132	68,1	45,3	21,1
	3	75,1	155	77,6	44,2	21,8
	średnio – <i>mean</i>	62,3	–	64,6	45,5	22,0
Średnio <i>Mean</i>	1	49,4	100	47,2	49,5	21,4
	2	65,0	132	63,9	49,4	20,5
	3	72,8	148	73,8	48,3	19,9
NIR _{0,05} – LSD _{0,05} : dla – <i>for</i>						
Odmian – <i>Cultivar</i>		6,3	–	6,2	2,7	r.n.
Dawki N – <i>N rate</i>		5,7	–	6,5	r.n.	r.n.
Interakcji – <i>Interaction</i>		r.n.	–	r.n.	2,8	r.n.

r.n. – różnica nieistotna – *not significant difference*

Tabela 2. Wpływ nawożenia azotem na plonowanie odmian jęczmienia jarego (seria 2, 2009–2010)
 Table 2. Effect of nitrogen fertilization on yielding of spring barley cultivars (series 2, 2009–2010)

Odmiana <i>Cultivar</i>	Dawka N g·wazon ⁻¹ <i>N rate</i> g·pot ⁻¹	Plon ziarna <i>Grain yield</i>		Liczba kłosów w wazonie <i>Ear number</i> per pot	Masa 1000 ziaren <i>1000 grain</i> weight (g)	Liczba ziaren w kłosie <i>Grain</i> number per ear
		g·wazon ⁻¹ g·pot ⁻¹	%			
Kormoran	1	50,4	100	44,8	50,5	22,3
	2	70,6	140	70,0	51,6	20,0
	3	76,3	151	87,5	48,2	17,8
	średnio – <i>mean</i>	65,8	–	67,6	50,2	19,9
Rufus	1	49,6	100	45,0	48,5	23,1
	2	70,7	142	69,8	47,3	23,3
	3	78,5	158	87,7	46,8	19,2
	średnio – <i>mean</i>	66,3	–	67,5	47,5	22,0
Skald	1	47,7	100	46,3	50,5	20,8
	2	67,7	142	67,8	50,3	19,9
	3	61,8	130	73,5	47,8	18,0
	średnio – <i>mean</i>	59,1	–	62,5	49,5	19,6
Victoriana	1	55,2	100	47,7	51,7	22,4
	2	72,5	131	70,6	50,3	20,3
	3	70,0	127	77,2	46,1	19,5
	średnio – <i>mean</i>	64,9	–	65,0	49,3	20,7
Średnio <i>Mean</i>	1	50,7	100	45,8	50,3	22,3
	2	70,4	139	69,7	49,9	20,9
	3	71,5	141	81,4	47,2	18,5
NIR _{0,05} – LSD _{0,05} : dla – <i>for</i>						
Odmian – <i>Cultivar</i>		5,1	–	5,9	2,8	1,5
Dawki N – <i>N rate</i>		5,0	–	4,8	2,6	1,4
Interakcji – <i>Interaction</i>		5,7	–	r.n.	r.n.	r.n.

r.n. – różnica nieistotna – *not significant difference*

sów na jednostce powierzchni. Silniejszą dodatnią reakcją na wzrost dawki azotu pod względem liczby kłosów w wazonie wykazały odmiany: Rubinek, Toucan (2008–2009) oraz Kormoran i Rufus (2009–2010). Cechy produkcyjności kłosa jęczmienia jarego były mniej zróżnicowane pod wpływem dawki N niż liczba kłosów. Masa 1000 ziaren (średnio z odmian) zmniejszyła się istotnie przy dużej dawce azotu w latach 2009–2010, a w latach 2008–2009 obserwowano tendencję do jej zmniejszenia. Interakcję nawożenia azotem z odmianami stwierdzono w pierwszym cyklu badań. Wyraźną niższą masę 1000 ziaren na dawce 3 g N·wazon⁻¹ wykazała odmiana Toucan, zaś u odmiany Mercada obserwowano tendencję do wyższej masy 1000 ziaren na tej dawce. Odmiany badane w latach 2008–2009 reagowały niższą liczbą ziaren w kłosie na dawce 3 g N·wazon⁻¹ w porównaniu z dawką 1 g N·wazon⁻¹, natomiast u odmian badanych w drugim cyklu stwierdzono spadek liczby ziaren w kłosie w miarę podwyższania dawki N.

W miarę podwyższania poziomu nawożenia azotem do 3 g N·wazon⁻¹ uzyskano duży wzrost zawartości białka i plonu białka w ziarnie wszystkich badanych odmian (tab. 3 i 4). Trochę mniejsze zwiększenie zawartości białka w ziarnie wykazały odmiany browarne. Plon białka przy dawce 3 g N·wazon⁻¹ był blisko dwukrotnie wyższy w stosunku do dawki 1 g N·wazon⁻¹. Największą wyższą plonu białka wyróżniły się pastewne odmiany: Mercada, Rubinek i Rufus. Celność ziarna zmniejszyła się przy dużej dawce azotu, w największym stopniu u odmian: Toucan, Skald i Victoriana.

Stwierdzono istotne zróżnicowanie odmian pod względem wielkości plonu ziarna i elementów plonowania. Większym plonem ziarna wyróżniła się odmiana Rubinek, w stosunku do odmiany Signora (2008–2009) oraz odmiany: Kormoran, Rufus i Victoriana w porównaniu z odmianą Skald (2009–2010). Dużym rozkrzewieniem produkcyjnym charakteryzowały się odmiany: Kormoran i Rufus (2009–2010) oraz Toucan (2008–2009). Odmiany Toucan i Rufus charakteryzowały się na tle innych odmian niską masą 1000 ziaren, a wyższą liczbą ziaren w kłosie.

Wysoką zawartością białka w ziarnie odznaczały się wszystkie badane odmiany pastewne (Mercada, Rubinek, Skald i Rufus), a wśród odmian browarnych – Victoriana. Mniejszą celność ziarna wykazały odmiany: Toucan i Rufus. Wysokim plonem białka wyróżniały się odmiany: Mercada, Rubinek, Rufus i Victoriana.

W literaturze naukowej brakuje informacji na temat reakcji nowych odmian jęczmienia jarego (badanych w niniejszej pracy) w zakresie wielkości i struktury plonu ziarna na wzrastający poziom nawożenia azotem. We wcześniejszych doświadczeniach wazonowych IUNG-PIB w Puławach porównano reakcję starszych odmian jęczmienia jarego na nawożenie azotem [Noworolnik 2008, 2010, Noworolnik i Leszczyńska 2002, 2005]. Różniły się one reakcją na dawkę 3 g N·wazon⁻¹, gdyż część z nich wykazała nieistotne zwiększenie plonu ziarna przy tej dawce w stosunku do dawki 2 g N·wazon⁻¹, a inne plonowały istotnie wyżej. Reasumując wyniki tych prac można stwierdzić, że odmiany z natury słabiej krzewią się, silniej zwiększają plon ziarna i liczbę kłosów w wazonie pod wpływem dużej dawki N. Azot jest bowiem czynnikiem stymulującym rozkrzewienie produkcyjne roślin, bardziej efektywnym w przypadku odmian charakteryzujących się niższym współczynnikiem rozkrzewienia produkcyjnego.

Wyniki licznych prac [Baethgen i in. 1995, Koziara i in. 1999, Noworolnik 2008, 2010, Noworolnik i Leszczyńska 2002, 2005, Wyszyński i in. 2007] podobnie jak niniejszych wskazują na niewielkie zmiany liczby ziaren w kłosie i masy 1000 ziaren pod wpływem nawożenia azotem. Dla większości odmian zmiany te były nieistotne, a niektóre odmiany wykazywały istotną niższą cech produkcyjności kłosa w przypadku dużego zwiększenia liczby kłosów na jednostce powierzchni. Dodatni wpływ nawożenia azotem (60–90 kg N·ha⁻¹) na plon ziarna jęczmienia jarego stwierdzono także w doświadczeniach polowych [Fatyga i in. 1995, Forlin 1987, Grashoff i Antuono 1997, Liszewski i Chrzanowska-Drożdż 1995, Noworolnik 2003, Pecio 2002, Wy-

Tabela 3. Wpływ nawożenia azotem na cechy jakościowe odmian jęczmienia jarego (seria 1, 2008–2009)

Table 3. Effect of nitrogen fertilization on quality features of spring barley cultivars (series 1, 2008–2009)

Odmiana <i>Cultivar</i>	Dawka N – g-wazon ⁻¹ <i>N rate – g-pot⁻¹</i>	Zawartość białka w ziarnie (% s.m.) <i>Protein content in grain (% DM)</i>	Plon białka g-wazon ⁻¹ <i>Protein yield g-pot⁻¹</i>	Celność ziarna <i>Grain fraction > 2,5 mm (%)</i>
Mercada	1	10,6	5,44	86
	2	12,5	8,12	85
	3	13,9	10,38	87
	średnio – <i>mean</i>	12,3	7,82	86
Rubinek	1	10,8	5,40	90
	2	12,5	8,79	90
	3	14,4	10,99	87
	średnio – <i>mean</i>	12,6	8,25	89
Signora	1	9,7	4,58	90
	2	11,2	7,38	88
	3	12,1	7,90	86
	średnio – <i>mean</i>	11,0	6,38	88
Toucan	1	9,6	4,64	86
	2	11,0	7,00	81
	3	12,1	9,09	79
	średnio – <i>mean</i>	10,8	6,73	82
Średnio <i>Mean</i>	1	10,2	5,03	88
	2	11,8	7,67	86
	3	13,2	9,61	85
NIR _{0,05} – LSD _{0,05} : dla – <i>for</i>				
Odmian – <i>Cultivar</i>		0,7	0,66	5
Dawki N – <i>N rate</i>		0,8	0,70	6
Interakcji – <i>Interaction</i>		r.n.	r.n.	r.n.

r.n. – różnica nieistotna – *not significant difference*

Tabela 4. Wpływ nawożenia azotem na cechy jakościowe odmian jęczmienia jarego (seria 2, 2009–2010).

Table 4. Effect of nitrogen fertilization on quality features of spring barley cultivars (series 2, 2009–2010)

Odmiana <i>Cultivar</i>	Dawka N – g-wazon ⁻¹ <i>N rate – g-pot⁻¹</i>	Zawartość białka w ziarnie (% s.m.) <i>Protein content in grain (% DM)</i>	Plon białka g-wazon ⁻¹ <i>Protein yield g-pot⁻¹</i>	Celność ziarna <i>Grain fraction > 2,5 mm (%)</i>
Kormoran	1	9,7	4,89	85
	2	11,1	7,84	85
	3	11,8	9,00	82
	średnio – <i>mean</i>	10,9	7,17	84
Rufus	1	10,4	5,17	82
	2	12,3	8,70	81
	3	13,5	10,6	77
	średnio – <i>mean</i>	12,1	8,02	80
Skald	1	10,5	5,01	87
	2	11,9	8,06	85
	3	13,0	8,03	80
	średnio – <i>mean</i>	11,8	6,97	84
Victoriana	1	10,6	5,85	89
	2	11,8	8,56	84
	3	13,0	8,89	82
	średnio – <i>mean</i>	11,7	7,60	85
Średnio <i>Mean</i>	1	10,3	5,22	86
	2	11,7	8,24	82
	3	12,8	9,15	80
NIR _{0,05} – LSD _{0,05} : dla – <i>for</i>				
Odmian – <i>Cultivar</i>		0,8	0,71	5
Dawki N – <i>N rate</i>		0,8	0,65	r.n.
Interakcji – <i>Interaction</i>		r.n.	r.n.	r.n.

r.n. – różnica nieistotna – *not significant difference*

szyński i in. 2007]. Wzrost zawartości białka w ziarnie odmian jęczmienia jarego i plonu białka w miarę zwiększania poziomu nawożenia azotem stwierdzono także we wszystkich cytowanych pracach [Bertholdson 1999, Fatyga i in. 1995, Forlin 1987, Grashoff i Antuono 1997, Kruczek 1995, Noworolnik 2008, 2010, Pecio 2002, 2005, Wróbel 1993]. Większy wzrost zawartości białka występował przeważnie w przypadku mniejszego zwiększenia plonu ziarna jęczmienia jarego między dużą a małą dawką azotu. Ujemny wpływ nawożenia azotem na celność ziarna stwierdzono również w badaniach Pecio [2002].

WNIOSKI

1. Wszystkie badane odmiany jęczmienia jarego dodatnio reagowały plonem ziarna na zwiększenie dawki azotu z 1 do 2 g N-wazon⁻¹, a większość z nich (poza Skald i Victoria) wykazały dalszy istotny wzrost plonu przy dawce 3 g N-wazon⁻¹. Większe procentowo przyrosty plonu przy dawce 3 g N w porównaniu z dawką 1 g N-wazon⁻¹ wykazały odmiany: Rubinek, Toucan, Kormoran i Rufus.
2. Wzrost plonu pod wpływem nawożenia N był efektem zwiększenia liczby kłosów.
3. Wraz ze wzrostem dawki azotu do 3 g N-wazon⁻¹ zwiększała się istotnie zawartość białka ogólnego w ziarnie oraz wielkość plonu białka wszystkich badanych odmian. Największą przyrostem plonu białka wyróżniły się pastewne odmiany: Mercada, Rubinek i Rufus.

PIŚMIENNICTWO

- Baethgen W. E., Christianson C. B., Lamothe A. G. 1995. Nitrogen fertilizer effects on growth, grain yield and yield components of malting barley. *Field Crop Res.* 43: 87–99.
- Bertholdson N. O. 1999. Characterization of malting barley cultivars with more or less stable grain protein content under varying environmental conditions. *Europ. J. Agron.* 10: 1–8.
- Fatyga J., Chrzanowska-Drożdż B., Liszewski M. 1995. Wysokość i jakość plonów jęczmienia jarego pod wpływem różnych dawek azotu. *Zesz. Nauk. AR Wrocław* 278, Rol. 65: 29–36.
- Forlin C. 1987. Utvecklingsrelaterad Forlin godsling korn och havre. *Aktuellt Svalof*, 1: 14–16.
- Grashoff C., Antuono L. F. 1997. Effect of shading and nitrogen application on yield, grain size distribution and concentrations of nitrogen and water soluble carbohydrates in malting spring barley (*Hordeum vulgare* L.). *Europ. J. Agron.* 6: 275–293.
- Koziara W., Borówczak F., Grześ S. 1999. Elementy struktury plonu jęczmienia jarego w zależności od deszczowania, nawożenia azotem i technologii uprawy. *Pam. Puł.* 112: 115–120.
- Kruczek G. 1995. Plonowanie i jakość ziarna jęczmienia jarego w zależności od nawożenia azotem. *Zesz. Probl. Post. Nauk Rol.* 421: 233–237.
- Liszewski M., Chrzanowska-Drożdż B. 1995. Plonowanie jęczmienia jarego w zależności od przedplonu i nawożenia mineralnego. *Zesz. Nauk. AR Wrocław* 262, Rol. 63: 93–100.
- Noworolnik K. 2003. Wpływ wybranych czynników agrotechnicznych na plonowanie jęczmienia jarego w różnych warunkach siedliska. *Wyd. IUNG Puławy, Monogr. Rozpr. Nauk.* 8: ss. 66.
- Noworolnik K. 2008. Wpływ odmian i dawki azotu na strukturę plonu i zawartość białka w ziarnie jęczmienia jarego. *Fragm. Agron.* 25(1): 261–269.
- Noworolnik K. 2010. Wpływ nawożenia azotem na plonowanie i jakość ziarna nowych odmian jęczmienia jarego. *Pam. Puł.* 152: 191–198.
- Noworolnik K., Leszczyńska D. 2002. Porównanie reakcji odmian jęczmienia jarego na poziom nawożenia azotem. *Biul. IHAR* 221: 67–72.
- Noworolnik K., Leszczyńska D. 2005. Wpływ dawki azotu na plonowanie odmian jęczmienia jarego w doświadczeniu wazonowym. *Biul. IHAR* 237/238: 67–73.

- Pecio A. 2002. Środowiskowe i agrotechniczne uwarunkowania wielkości i jakości plonu ziarna jęczmienia browarnego. *Fragm. Agron.* 22(4): 4–112.
- Pecio A. 2005. Zróżnicowanie zawartości białka w ziarnie odmian jęczmienia browarnego zależnie od stanu odżywienia roślin azotem. *Pam. Puł.* 139: 145–160.
- Weston D.T., Horsley R.D., Schwarz P.B., Goos R.J. 1993. Nitrogen and planting date effects on low-protein spring barley. *Agron. J.* 85: 1170–1174.
- Wróbel E. 1993. Wpływ nawożenia azotem na plonowanie i jakość białka ziarna jęczmienia jarego i owsa uprawianych na paszę. *Acta Acad. Agricult. Tech. Olst.* 449, *Agricultura* 56, Supl. B: ss. 53.
- Wyszyński Z., Gozdowski D., Pietkiewicz S., Łoboda T. 2007. Plon ziarna jęczmienia jarego i jego składowe w zależności od rodzaju i dawki nawozów azotowych. *Fragm. Agron.* 24(2): 418–426.

K. NOWOROLNIK

EFFECT OF NITROGEN FERTILIZATION ON YIELDING AND GRAIN QUALITY OF SPRING BARLEY CULTIVARS

Summary

Two series of pot experiment (Mitscherlich pot) were carried out to determine the response of new spring barley cultivars: Mercada, Rubinek, Signora and Toucan (series 2008–2009) Kormoran, Rufus, Skald and Victoriana (series 2009–2010) to three nitrogen rates – 1, 2 and 3 g N per pot. Grain yield, yield components, protein content in grain, protein yield and grain fraction > 2,5 mm of cultivars were estimated. The all cultivars showed significant increase of grain yield at 2 g N per pot. The Rubinek, Toucan, Mercada, Signora, Kormoran and Rufus cultivars showed further significant increase of grain yield at 3 g N per pot. All cultivars showed great increase of protein content in grain, as well as protein yield increment with increase of nitrogen rate to 3 g N per pot. The highest protein yield increase showed Mercada, Rubinek and Rufus cultivars. The increase of grain yield was related to increase of productive tillering rate.